

вісник. Серія: Психологія. 2024. № 1. С. 183–189. DOI: <https://doi.org/10.32782/psyspu/2024.1.32>.

4. Annen H. Psychological mechanisms and mental health in the face of current conflicts and crises. *Frontiers in Public Health*. 2025. Vol. 13. Article 1684360. DOI: <https://doi.org/10.3389/fpubh.2025.1684360>.

5. Huesmann L. R., Dubow E. F., Boxer P., Smith C., Shikaki K., Landau S. F., Dvir Gvirsman S. Consequences of exposure to war violence: discriminating those with heightened risk for aggression from those with heightened risk for post-traumatic stress symptoms. *International Journal of Environmental Research and Public Health*. 2023. Vol. 20, No. 12. Article 6067. DOI: <https://doi.org/10.3390/ijerph20126067>.

6. Nordman J., Ma X., Li Z. Traumatic stress induces prolonged aggression increase through synaptic potentiation in the medial amygdala circuits. *eNeuro*. 2020. Vol. 7, No. 4. DOI: <https://doi.org/10.1523/ENEURO.0147-20.2020>.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-614-3-2-100>

ЖИТТЄТВОРЧІСТЬ ЯК ЧИННИК ПОСТТРАВМАТИЧНОГО ЗРОСТАННЯ ОСОБИСТОСТІ В УМОВАХ СОЦІАЛЬНОЇ НЕСТАБІЛЬНОСТІ

Шенцева О. П.

*здобувачка другого курсу магістратури спеціальності Психологія
Міжнародний університет*

Науковий керівник: Бедан В. Б.

*кандидат психологічних наук, доцент,
доцент кафедри педагогіки та психології*

Міжнародний університет

м. Одеса, Україна

Сучасний етап розвитку суспільства характеризується високим рівнем соціальної нестабільності, зумовленої війсьними подіями, економічними кризами та невизначеністю життєвих перспектив. У таких умовах особливої актуальності набуває проблема життєтворчості особистості як здатності до свідомого конструювання власного життя, визначення життєвих цілей та подолання труднощів [4; 8].

Життєтворчість розглядається як інтегративна характеристика особистості, що забезпечує її самореалізацію, розвиток індивідуальності та підтримання суб'єктної активності в умовах невизначеності [1]. Водночас переживання кризових подій актуалізує процеси посттравматичного

зростання, що проявляються у позитивних особистісних змінах після переживання травматичного досвіду [9].

Сучасні українські дослідники розглядають посттравматичне зростання як процес переосмислення життєвого досвіду, формування нових життєвих смислів і психологічного відновлення [3; 7]. Попри значну кількість досліджень життєтворчості та посттравматичного зростання, недостатньо вивченим залишається взаємозв'язок цих феноменів в умовах тривалої соціальної нестабільності.

Метою дослідження стало вивчення особливостей посттравматичного зростання осіб із різним рівнем життєтворчих здібностей. У дослідженні взяли участь 70 осіб віком від 18 до 37 років. Для дослідження посттравматичного зростання використовувався Опитувальник посттравматичного зростання Р. Тедескі та Л. Калхуна в адаптації Д.С. Зубовського [6], а для визначення життєтворчих здібностей – опитувальник життєтворчих здібностей А. Большакової [2]. З метою виявлення особливостей посттравматичного зростання було здійснено порівняльний аналіз показників у групах осіб із високим (ЖЗ+) та низьким (ЖЗ–) рівнем життєтворчих здібностей.

Результати діагностики особливостей посттравматичного зростання у осіб з різним рівнем життєтворчих здібностей надано на рисунку 1.

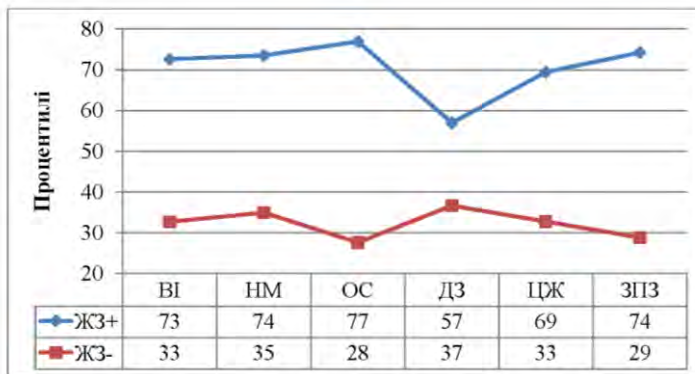

Рис. 1. Профілі посттравматичного зростання груп осіб з різним рівнем життєтворчих здібностей

Примітки: ВІ – взаємовідносини з іншими, НМ – нові можливості, ОС – особистісна сила, ДЗ – духовні зміни, ЦЖ – визнання життя.

Результати дослідження свідчать про наявність суттєвих відмінностей між групами за більшістю компонентів посттравматичного зростання.

Особи з високим рівнем життєтворчих здібностей демонструють значно вищі показники за шкалами «Взаємовідносини з іншими», «Нові можливості», «Особистісна сила», «Цінність життя» та загальним показником посттравматичного зростання порівняно з особами з низьким рівнем життєтворчості.

Отримані результати можуть свідчити про те, що життєтворчість виступає важливим психологічним ресурсом позитивної особистісної трансформації в умовах переживання кризових подій. Особи з високим рівнем життєтворчих здібностей характеризуються більшою здатністю переосмислювати життєвий досвід, знаходити нові можливості для самореалізації, підтримувати значущі міжособистісні взаємини та використовувати складні життєві ситуації як ресурс особистісного розвитку.

Натомість особи з низьким рівнем життєтворчості демонструють нижчий рівень посттравматичного зростання, що може вказувати на труднощі у переосмисленні кризового досвіду та нижчу здатність інтегрувати його у структуру власного життєвого шляху.

Водночас показники духовних змін виявилися менш диференційованими між групами, що може свідчити про універсальний характер духовного переосмислення в умовах переживання складних життєвих подій.

Таким чином, результати дослідження підтверджують, що життєтворчість є важливим чинником посттравматичного зростання особистості та забезпечує здатність не лише долати наслідки кризових ситуацій, але й використовувати складний життєвий досвід як ресурс саморозвитку та психологічного зростання.

Література:

1. Большакова А. М. Життєтворчі здібності як особистісний потенціал подолання складних життєвих ситуацій. *Вісник Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди. Психологія*. 2013. Вип. 45 (2). С. 5–14. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKhnpu_psykhol_2013_45\(2\)_3](http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKhnpu_psykhol_2013_45(2)_3).
2. Большакова А.М. Опитувальник життєтворчих здібностей. *Вісник НТУ "КПІ". Філософія. Психологія. Педагогіка: зб. наук. праць*. К.: ІВЦ "Політехніка", 2010. № 2 (29). С. 70–75
3. Готич В.О. Посттравматичне зростання: концептуалізація поняття, огляд теоретичних моделей. *Психологічні студії. Луцьк: Волинський національний університет імені Лесі Українки*, 2023. № 1. С. 21–28. DOI <https://doi.org/10.32782/psych.studies/2023.1.3>.
4. Данилюк І., Копилов Д. Поняття життєтворчості у сучасній психології. *Вісник Київського національного університету імені Тараса*

Шевченка. Психологія, 1(21), 2025. 21–26. [https://doi.org/10.17721/BPSY.2025.1\(21\).3](https://doi.org/10.17721/BPSY.2025.1(21).3)

5. Даценко О. А. Психологічний ресурс як інтегральна характеристика життєтворчості особистості. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського*. 2022. Т. 33(72). № 1. С. 1–6.

6. Зубовський Д. С. Перевірка факторної структури україномовної методики Опитувальник посттравматичного зростання. *Український психологічний журнал*, 2. 2018. С. 36–47.

7. Климчук В.О. Психологія посттравматичного зростання: монографія. Кропивницький: Імекс-ЛТД, 2020. 125 с.

8. Титаренко Т. М. Психологія життєтворення особистості в сучасному світі. Миленіум. К.: Миленіум, 2016. 320 с.

9. Tedeschi R.G., Calhoun L.G. Posttraumatic Growth: conceptual foundations and empirical evidence. *Psychological Inquiry*. 2004. Vol. 15 (1), p. 1–18.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-614-3-2-101>

ІНДИВІДУАЛЬНИЙ СТИЛЬ КОПІНГ-ПОВЕДІНКИ ПІДЛІТКІВ З АСОЦІАЛЬНОЮ СПРЯМОВАНІСТЮ ОСОБИСТОСТІ У ВАЖКИХ ЖИТТЄВИХ СИТУАЦІЯХ

Якимчук Б. А.

*кандидат психологічних наук, професор,
завідувач кафедри психології
Уманський національний університет
м. Умань, Україна*

Спрямованість – стрижнева психологічна особливість. У проблемі спрямованості виокремлюється взаємозв'язок спрямованості особистості з асоціальною поведінкою [3]. Сутність індивідуально-психологічних особливостей особистості полягає у своєрідних властивостях психічної активності особистості (темперамент, характер, мотиваційно-потребова сфера), які утворюються через злиття індивідуальних біологічних і соціально набутих властивостей особистості [1]. Проблематика, пов'язана з індивідуально-типологічними відмінностями у структурі асоціальної спрямованості особистості, базується на вирішенні двох класів завдань: виявлення домінуючого компонента структурної організації асоціальної спрямованості особистості тих, хто навчається, та визначення чинників ризику і чинників-протекторів, які задають мішені профілактики девіантної